

Вацьо М. В.,

Використання колективного музикування на уроках музичного мистецтва як ефективна умова розвитку пізнавальної активності учнів початкових класів.

Ключові слова

музичне мистецтво, колективне музикування, музичне виховання, музичне сприйняття, музична діяльність, музичні навички

Постановка проблеми. Новітнє суспільство висуває нові вимоги до освіти, однією із яких є підготовка людей, спроможних приймати критичні рішення, знаходити спосіб спілкування в новому оточенні, які достатньо ефективно встановлюють нові стосунки у швидко змінюваній реальності. Активність, самостійність, творчість, здатність адаптуватися до стрімких змін – ці риси особистості стають найважливішими на сучасному етапі історичного розвитку, а їх формування потребує реалізації нових підходів до процесу навчання.

Ми живемо у третьому тисячолітті, у час комп'ютеризації та інтенсивного розвитку всіх галузей науки та виробництва, і глибоко усвідомлюємо незворотність демократичних змін, що відбуваються у суспільстві і освіті зокрема. Тому ми не повинні забувати про те, що сучасні діти не такі, якими були ми, отже, вони потребують від сучасного навчання чогось нового. Те, що було гарним учора, не є актуальним сьогодні.

Аналіз попередніх досліджень. Проблема музичної творчості привертала увагу ще Платона, Сократа, Ксенофана, Фому Аквінського, А. Шопенгауера, Ф. Шеллінга, І. Канта та ін. Античні мислителі пов'язували творчість зі сферою багатогранної людської діяльності, що постійно змінюється.

Сучасна психолого-педагогічна наука розглядає музичну творчість як постійного супутника розвитку дитини (Л. Виготський) як діяльність, у результаті якої створюється щось принципово нове, оригінальне, що тією чи іншою мірою відбиває індивідуальні нахили і здібності людини (І. Волков) як процес створення, відкриття чогось нового, раніше невідомого для конкретного суб'єкта (В. Моляко) як особистісно-орієнтовану розвивальну взаємодію суб'єктів, як похідну інтелекту, заломлену через мотиваційну структуру (С. Сисоєва). Психолого-педагогічні аспекти формування музично творчої особистості розглядаються в дослідженнях вітчизняних вчених: Б. Ананьєва, В. Андрєєва, Ю. Бабанського, І. Бєха, Д. Богоявленської, В. Заг'язінського, Н. Кузьміної, Г. Сіліної, С. Сисоєвої, Н. Лейтес та в роботах зарубіжних учених: Г. Айзенка, Дж. Гілфорда, А. Маслоу, А. Олпорта, К. Роджерса, Д. Шеренберга та ін.

Для науково-педагогічного вирішення питань розвитку музичних інтересів важливе значення мала увага відомих викладачів (Б. Барток, З. Кодай, К. Орф, В. Шацька, Д. Кабалевський, З. Морозова, Л. Лохвицька) до проблеми формування музичних інтересів.

Загальні питання про музичний інтерес висвітлювався у дисертаційних дослідженнях значною мірою авторами: В. Цукерманом, О. Бурлиною, М. Румер, А. Сохором, О. Дем'янчук.

Мета статті. Проаналізувати результати сучасних досліджень ефективності використання колективного музикування на уроках музичного мистецтва в початкових класах, що сприяє формуванню стійкої позитивної навчальної мотивації, цілісних

мистецьких знань учнів початкових класів та здійснення інтегрованого навчання музики молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «умова» розкривається так: 1) вимога, пропозиція, що висувається однією із сторін, які домовляються про що-небудь; 2) необхідна обставина, яка уможливує здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь; 3) обставини, особливості реальної дійсності, за яких відбувається або здійснюється що-небудь;

4) правила, які існують або встановлені в тій чи іншій галузі життя, діяльності, які забезпечують нормальну роботу чого-небудь; 5) правила, вимоги, виконання яких забезпечує що-небудь; 6) сукупність даних, положення, що лежать в основі чого-небудь. [1, с. 1295].

У сучасній педагогічній науці розглядаються педагогічні умови впровадження різних педагогічних явищ, формування визначених характерних особливостей учнів, створення певної педагогічної системи, здійснення конкретної педагогічної технології. Предметом нашого дослідження є педагогічні умови інтегрованого навчання молодших школярів музичного мистецтва. «Взявши за мету розробити ефективну методику інтегрованого навчання музики молодших школярів, яка забезпечила б якісний навчальний процес, – зазначає науковець Н. П. Данько – ми припустили, що важливими педагогічними умовами мають бути такі: психолого-педагогічні, методичні, організаційні» [3, с. 4].

До психолого-педагогічних умов ми відносимо:

- 1) психологічна підтримка дитячої творчості ;
- 2) створення сприятливого психологічного клімату;
- 3) активізація пізнавальної, творчої діяльності;
- 4) актуалізація індивідуальних інтересів, здібностей;
- 5) мотивація до мистецької діяльності.

До методичних умов, на нашу думку варто віднести:

- 1) використання на уроках різних видів музичної та творчої діяльності;
- 2) використання різних видів мистецтва;
- 3) застосування інтеграції видів діяльності (навчальної, творчої, музичної, художньої) та різних видів мистецтв на уроці;
- 4) орієнтація на результат – цілісність знань розвиненої особистості;
- 5) здійснення принципів інтеграції, диференціації, гуманізації.

Музикування в загальному розумінні пов'язують з співом або грою на музичних інструментах або з тим або іншим одночасно. Музикування дитини разом з іншими дітьми, які музикують, все це злагоджено називаються колективним музикуванням.

Ідеї колективного музикування виникли на початку минулого століття педагогом Женевської консерваторії Е. Жак-Далькросом. Його методична система складається з трьох частин:

- I. Ритмічна гімнастика;
- II. Традиційне сольфеджіо (яке включає в себе початки фортепіанного навчання);
- III. Пластична імпровізація.

Метод передбачав проведення масових «ритмічних ігор», в яких учні могли реалізувати свої вміння в атмосфері творчості та свята. Заняття проводиться з юнаками та дівчатами. З одною з поставлених цілей всіх було полегшення повернення людей до їхніх

природних спонукань. На заняттях і театралізованих виставах використовувалась музика європейського класицизму та романтизму.

Пізніше у тридцяті роки ХХ століття німецький композитор Карл Орф сприйнявши ідеї К. Бюхера та концепцію Е. Жак-Далькроза щодо їх втілення у музичному вихованні формулює, а згодом реалізує принципи власної системи, «елементарного музичного виховання». До неї як складова входить «елементарне рухове виховання», де принципи Е. Жак-Далькроза отримали подальший розвиток. При цьому спрямований в один бік процес «музика - рух», в Карла Орфа доповнений зустрічним - «рухом, що творить музику». За цією програмою діти навчаються музики не тільки слухаючи, а й виконуючи її на музичних інструментах.

Починають вони з «елементарної музики» - найпростіших шумових і мелодичних народних інструментах, а також інструментах конструкції самого Карла Орфа.

Методика проведення занять надає центральне місце «дитячому театру», це були сценки мініатюри, де музика і рух формують образний ряд і театралізовані вистави. Суттєвим моментом програми є те, що «спів» виникає як виспівування основних словесно ритмічних побудов. Слово розглядається як носій ритмічної моделі, формують елементарні музичні твори дітей. У кількох випусках навчального посібника «Schulwerk» («тобто робота у школі»), *wirken* (діяти) та націлювати на активну діяльність, сотворчість, власне формування музичного матеріалу, К. Орф вмістив власні п'єси та вправи, а також зразки фольклорної та професійної музики для використання на заняттях і навчання виконавству на найпростіших музичних інструментах [2, с. 38].

Головною турботою К. Орфа було: виховати «відкриття світу» на слух та смак, не замикати дитину в колі європейської музичної класики ХVIII-ХІХ ст. Він пропонує поглянути на музичне сприйняття ширше ніж на традиційне залучення дітей до виконання та слухання традиційної музики. Діти повинні не тільки слухати, але і відтворювати музику.

Науковець В. О. Холоденко вважає, що школа має враховувати важливість сприятливих умов у підтриманні творчої активності, надавати можливість кожній дитині реалізовуватися як творчій особистості. В дослідженні висвітлено педагогічні умови ефективного формування творчої особистості у молодшому шкільному віці. Дослідниця розглядає проблему розвитку творчої активності молодших школярів у процесі інтеграції різних видів музичної діяльності. Вона вважає, що залучення дитини до мистецтва через діяльність є одним із сильних впливів на становлення особистості, розвиток її потенціалу, мистецтво сприяє цілісному формуванню особистості [6, с. 9]. На думку дослідника В. О. Холоденко саме в музичній діяльності дитина має можливість найкраще реалізувати потребу в самовираженні, а залучення молодших школярів до різних видів музичної діяльності створює широкі можливості для виявів і розвитку їх творчої активності. Автор вважає, що особливості інтеграції різних видів музичної діяльності висвітлені лише частково. На її думку фрагментарними є рекомендації щодо створення спеціальних психолого-педагогічних умов для розвитку творчої активності. Предметом дослідження науковця В. О. Холоденко стали: зміст, форми, методи творчої активності молодших школярів на основі інтеграції різних видів музичної діяльності. Вивчаючи проблему здійснення інтеграції різних видів музичної діяльності, дослідниця виокремила педагогічні умови ефективного становлення творчої активності [6, с. 9].

Викликати інтерес дітей до вивчення уроків музичного мистецтва нескладно. Також нескладно формувати потреби в практичній художній діяльності: спонукаючи до

вивчення пісні або показуючи прийоми гри на тих чи інших музичних інструментах вчитель говорить: «Усім хотілося б уміти співати, володіти своїм голосом, або навчитися гарно декламувати вірші, але над цим потрібно багато працювати», або «хотілося б вам навчитися грати на якомусь музичному інструменті?»

Недостатньо просто ставити перед учнями певну мету, важливо, щоб вони прийняли її як свою власну. Для цього педагог повинен підштовхнути учнів до виявлення того, що вони чогось не знають - не знають, як правильно інтонувати мелодію, відтворювати ритмічний малюнок, щоб виконання пісні було схоже на професійне, учні повинні хотіти вирішити поставлені перед ними завдання.

Навчальні завдання будь-якої складності можливо вирішувати за допомогою традиційних й інноваційних типів уроків музичного мистецтва. Не зупиняючись на перераховуванні традиційних типів музичних занять можна перелічити й охарактеризувати нові цікаві та демократичні типи уроків, до яких належать: урок-вікторина, урок-концерт проводяться в кінці півріччя з метою підсумувати знання учнів.

Урок-конкурс - це творче змагання учнів на краще виконання пісні чи музичного твору. Урок-оркестр розвиває в учнів почуття колективної творчості. Граючи на простеньких дитячих музичних інструментах - таких як сопілочка, тамбурін, дзвіночки, діти вчаться музикувати у колективі. Безперечно, що цей перелік можна продовжувати, доповнювати, розширювати. Кожен може внести щось своє, оригінальне, нове у проведення уроку музичного мистецтва. Важливо при цьому не ставити собі за мету втілення нової форми лише заради форми. Адже ці оригінальні нетрадиційні форми проведення уроків повинні мати на меті покращення засвоєння учнями навчального матеріалу, стимуляцію пізнавальної діяльності в мистецькій галузі.

Необхідно відзначити, що проведені нетрадиційно уроки стимулюють музичну творчість не тільки вихованців, а й самого вчителя, створюють сприятливі умови для співробітництва в учнівському колективі.

«Важливим є також створення ситуації успіху на уроках музичного мистецтва. Дитина повинна відчувати, що її діяльність має велике значення, як для неї, так і для оточуючих. Якщо зараз у неї не виходить, наприклад, заспівати пісню одразу ж з вірною інтонацією та ритмом, вчитель повинен пояснити такій дитині, що не все виходить відразу, необхідна постійна робота з розвитку та удосконалювання музичних навичок, спостережливості, уміння слухати себе й інших в процесі колективного співу, тощо» – вважає науковець В. О. Холоденко [6, с. 11].

«Окрім цього вчитель повинен пам'ятати, що для ефективного засвоєння музичного матеріалу і для зняття втоми у дітей 1-4 класів на уроках музичного мистецтва поруч із вокально-хоровою роботою, слуханням музики й вивченням музичної грамоти обов'язковим є рух під музику: маршування, танцювальні елементи, музичні ігри. В процесі вивчення музично-ритмічних рухів рекомендується звільнятися від розумового навантаження й освоювати з дітьми характерні рухи українських народних танців: присідання, бігунець, голубці, тиночки, ритмічний рух по колу під час ведення хороводів, ігрових дійств» – вважає науковець С. В. Куркіна [5, с. 76]

Висновки. Одже, навчальна діяльність на уроках музичного мистецтва у початковій школі повинна бути організована таким чином, щоб учні приходили до нових знань у ході самостійної пошукової діяльності, результатом якої є формування нових знань, умінь й навичок, підвищення пізнавальної активності, розвиток творчого мислення й інших особистісних якостей. Тобто виклад матеріалу для дітей будь-якого віку повинен

мати проблемний характер. Вчитель музичного мистецтва і весь педагогічний колектив в цілому повинні враховувати ряд причин, серед яких- проблеми небажання вчитись, невпевненість в собі, у своїх силах і здібностях, неможливість сконцентруватись.

Список використаної літератури

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови./ Укл. і головний ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
2. Виховання музичної культури молодших школярів: Навчально – методичний посібник / За заг. ред. Л. М. Ракітянської.- Кривий Ріг: КДПУ, 2003. – 156 с.
3. Данько Н. П. Педагогічні умови інтегрованого навчання музики молодших школярів / Н. П. Данько // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. - 2014. - № 9. - С. 3-13.
4. Жорник О. Формування пізнавальної активності учнів у процесі спільної ігрової діяльності / О. Жорник // Рідна школа. – 2000. - №1. – 28 с.
5. Куркіна С. В. Специфіка організації пізнавальної діяльності учнів молодших класів на уроках музичного мистецтва / С. В. Куркіна // Наукові записки КДПУ. Серія: Педагогічні науки / ред. кол.: В. Ф. Черкасов та ін. – Кропивницький: КДПУ ім. В. Винниченка, 2017. – Вип. 150. – С. 75-80
6. Холоденко В.О. Розвиток творчої активності молодших школярів у процесі інтеграції різних видів музичної діяльності: автореферат дис. на здобуття наукового ступеня канд. педаг. наук: спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання і виховання» / В.О. Холоденко; Київський національний університет культури і мистецтв. – 2004. – 20 с.